

Datum 2020-10-21
Diarienummer 1092/20

Finansdepartementet

Göteborgs Stads yttrande över betänkande SOU 2020:35 Kontroll för ökad tilltro - en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

Finansdepartementet har gett Göteborgs Stad möjlighet att inkomma med synpunkter på rubricerat betänkande.

Inledning

Göteborgs Stad delar utredningens problembild om att utvecklingen i samhället, med en ökad rörlighet av arbetskraft och fler privata utförare inom välfärden, försvårar arbetet med uppföljning och kontroll av utbetalningar. Samtidigt finns många myndigheter som utreder, beslutar och utbetalar ersättningar till såväl privatpersoner, företag och ideella föreningar. Dessa myndigheter har idag olika förutsättningar att bedriva ett effektivt kontrollarbete.

Göteborgs stads bedömning är att utredningens förslag om en särskild myndighet för utbetalningskontroll och ett särskilt transaktionskonto kan bidra till att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen. Ett system som minimerar risken för såväl avsiktliga som oavsiktliga felaktigheter medverkar till att öka legitimiteten för välfärdssystemen, vilket framförallt gagnar de som är i mest behov av dem.

Kommunal påverkan

För att kunna motverka felaktiga utbetalningar behöver välfärdssystemen ses som ett sammanhängande system. Liksom utredningen själv påtalar finns en risk för övervältring till kommuner av problemet med organiserat missbruk av välfärdssystemen när de statliga myndigheterna skärper sin kontroll och samarbete. Det kan även finnas en risk att de statliga myndigheternas ökade kontrollarbete sker alltmer avskilt det kommunala bidragssystemet. Detta skulle kunna innebära att de utarbetade strukturer för myndighetssamverkan, där kommunen idag ingår, prioriteras ned. Det är

därmed viktigt att även de kommunala utbetalningarna beaktas vid ett eventuellt inrättande av den föreslagna myndigheten. Den föreslagna myndigheten borde även få ett uttalat uppdrag att samverka med kommunerna. På så sätt ges bättre förutsättningar till den helhetsbild som krävs för att motverka felaktigheter och fusk.

Utredningens ansats om att det finns mycket att vinna på kunskapsutbyte, gemensamma problemanalyser och samordnade åtgärder är korrekt. Frågan har prioriterats olika i olika myndigheter det är positivt med ett nationellt fokus på att utveckla metoder för att stävja missbruk av välfärdssystemet. Det är dock angeläget att även kommunerna får ta del av kunskapsutvecklingen även innan en eventuell anslutning till funktionen är utredd.

Göteborgs stad ser även att den föreslagna myndigheten blir ett av flera viktiga verktyg för att försvåra för organiserad brottslighet, såväl nationellt som lokalt. För att möjliggöra informationsutbyte mellan statliga, regionala och kommunala välfärdssystem i syfte att motverka organiserad brottslighet är det viktigt att kommuners möjlighet till anslutning utreds skyndsamt.

Betänkandets förslag rör i dagsläget enbart utbetalande statliga myndigheter, vilket inte innebär några större ekonomiska konsekvenser för kommunerna. En konsekvens som kan uppkomma är att färre personer på sikt erhåller ersättning från de utbetalande myndigheterna och då istället får behov av ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen från kommunen. Göteborgs stads bedömning är att den ökade kostnaden det kan innebära för staden är begränsad och att en korrekt utbetalning bör förespråkas även om det skulle innebära högre kostnader.

Utredning om eventuell anslutning om kommunala välfärdssystem

Utredningen ger en korrekt bild av kommunernas förutsättningar att bedriva ett effektivt kontrollarbete och vilka områden som är mest relevanta att utreda i en kommande utredning om kommuners eventuella anslutning till funktionen.

Göteborgs stad ser att en utredning om kommunernas förutsättningar att ansluta sig till funktionen med såväl granskningar och kontroll, som ett gemensamt transaktionskonto, bör ske skyndsamt. I utredningen bör det även ingå uppdrag om att se över offentlighets- och sekretesslagstiftningen, vilken i dagsläget begränsar kommuners möjlighet bedriva ett effektivt arbete för att motverka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet. Frågor uppkommer dessutom ofta om felaktig folkbokföring där kommunernas socialtjänst är undantagna möjligheten att lämna information till

Skatteverket enligt folkbokföringsförordningen. Ett rättssäkert informationsutbyte är av stor vikt för att motverka felaktigheter inom det gemensamma välfärdssystemet.

Göteborg ser även svårigheter med det delade huvudmannaskapet inom personlig assistans. I betänkandet Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen (SOU 2018:88), som nu är ute på remiss, föreslås att staten ska ta över ansvaret för insatsen personlig assistans. En utredning om kommuners möjlighet till anslutning bör innehålla ett fokus på verksamheten hur ett delat huvudmannaskap påverkar en kommunal anslutning. Så länge den personliga assistansen har delat huvudmannaskap, kommer inte utredningens nuvarande förslag att kunna möjliggöra den kontroll av utbetalningar som krävs för att stävja fusk och felaktigheter i systemet.

I en kommande utredning bör det även ingå att se om, och i så fall på vilket sätt, de kommunala föreningsbidragen kan ingå i funktionen. Det finns många ideella föreningar som med stöd av lagen om valfrihetssystem, LOV, bedriver verksamhet inom de kommunala verksamhetsområdena, såsom hemtjänst, personlig assistans, daglig verksamhet och utbildning. För att få en verklig helhetsbild av välfärdsmissbruk bör inte de kommunala verksamheterna uteslutas.

I en skyndsamt utredning om kommuners möjlighet att ansluta sig till funktionen bör företrädare för kommuner ingå. Det är positivt att utredningen själv lyfter vikten av att involvera kommunerna på ett tidigt stadium.

Göteborgs stad ser även att utredningen om en kommunal anslutning bör ha utgångspunkten att kommunerna frivilligt ska kunna ansluta sig. På så sätt påverkas inte den kommunala självstyrelsen.

Lokalisering

Göteborgs stad ser att Göteborg har de förutsättningar som krävs för att lokalisera Myndigheten för utbetalningskontroll.

Utredningens bedömning är att Myndigheten för utbetalningskontroll bör lokaliseras med närhet till en större arbetsmarknadsregion och med närhet till universitets- eller högskoleort. Det bedöms som särskilt viktigt ur ett kompetensförsörjningsperspektiv.

Göteborg ingår i en stark och bred arbetsmarknadsregion med god tillgång till den kompetens som krävs för att myndigheten långsiktigt skall klara kompetensförsörjningen. De kompetenser som framförallt kommer att efterfrågas inkluderar jurister, analytiker, utredare och kompetens inom IT-säkerhet. I Göteborg finns två stora universitet. Göteborgs Universitet har de särskilda kompetensområden som efterfrågas inom bland annat

Handelshögskolan och Förvaltningshögskolan. Båda dessa fakulteter bedriver grundutbildning inom de efterfrågade områdena, liksom spetsforskning. I Göteborg finns även Chalmers tekniska högskola, som bedriver utbildning och forskning. Inom Göteborg finns även flertal avancerade forskningsinstitut, däribland AI Sweden och Rise.

Göteborgsregionen har under en lång tid haft överskott av individer med kvalifikationer inom offentlig förvaltning. Regionen har en stor utflyttning av de kompetenser som den förslagna myndigheten kräver, inte minst till Stockholmsregionen. Samtidigt visar undersökningar att många av de utflyttade trivs bra i Göteborg och gärna skulle stanna om arbetsmöjligheterna var mer gynnsamma.

Utredningen bedömer vidare att lokaliseringsorten bör ha goda kommunikationsmöjligheter till Stockholm, där flera av de samverkande myndigheterna har sina huvudkontor. Göteborg har redan idag tät tågtrafik till Stockholmsregionen, som möjliggör resor över dagen och arbete under transporten. Vårens pandemiutbrott visar även att arbetsplatsers beroende av fysiska möten för en väl fungerande verksamhet inte är lika påtaglig.

En närhet till andra statliga myndigheter är enligt utredningen även önskvärt utifrån ett kompetensförsörjningsperspektiv. I Göteborg finns bland annat Inspektionen för socialförsäkringen samt Jämställdhetsmyndigheten. Även de statliga myndigheter som omfattas av förslagen om gemensam utbetalnings- och kontrollmyndighet har regionala huvudkontor i Göteborg.

Arbetet med samverkan över myndighetsgränser är väl inarbetat i Göteborg. Göteborgs stad bedriver ett Kunskapscentrum mot organiserad brottslighet som samarbetar med statliga myndigheter, bland annat med fokus på felaktiga utbetalningar till organiserad brottslighet. Det finns utarbetade kanaler inom regionen för arbete med dessa frågor och samverkansstrukturen upplevs god.

Utredningen lyfter även regeringens önskemål om att myndigheter i första hand bör lokaliseras utanför Stockholm. I länsstyrelsens kartläggning av statlig närvaro och service i länen (2019:23) så framkommer att såväl Västra Götalands län som Göteborgs kommun har relativt få statliga arbetstillfällen per invånare. En statlig närvaro i hela landet bedöms gynnsamt för demokratin och även tilltron till de välfärdssystem som den föreslagna myndigheten uppdras att värna.

Slutligen vill Göteborgs Stad framhålla att beslut om myndigheternas lokalisering inte bara berör den aktuella myndighetens egen verksamhet och den faktiska lokaliseringsorten, utan likaså den omgivande regionen. En stärkt offentlig sektor i Göteborg bedöms fördelaktigt även för den regionala

industrin och regionens struktur. Om staden kan erbjuda flera kvalificerade jobb inom statlig förvaltning genereras en mer robust och attraktiv arbetsmarknad. Detta kan även bidra till att locka kvalificerad kompetens till Göteborgsregionens växande industri, som under de senaste åren varit en motor i svensk tillväxt. På så sätt gynnas inte bara Göteborg och den omgivande regionen, utan även Sverige i sin helhet.

Vid behandlingen av ärendet i kommunstyrelsen förekom skiljaktiga meningar:

Daniel Bernmar (V) och Helene Odenjung (L) yrkade att kommunstyrelsens yttrande skulle ha den lydelse som anges ovan enligt stadsledningskontorets förslag och avslag på tilläggsyrkande från SD den 16 oktober 2020 (bilaga A).

Jörgen Fogelklou (SD) yrkade att kommunstyrelsens yttrande skulle ha den lydelse som anges ovan enligt stadsledningskontorets förslag med tillägg enligt yrkande från SD den 16 oktober 2020 (bilaga A).

Kommunstyrelsen beslutade först att bifalla stadsledningskontorets förslag.

Kommunstyrelsen beslutade därefter utan omröstning att avslå tilläggsyrkandet från SD.

Representanterna från D antecknade som yttrande en skrivelse från den 13 oktober 2020 (bilaga B).

Göteborg den 21 oktober 2020
GÖTEBORGS KOMMUNSTYRELSE

Axel Josefson

Mathias Sköld

Yrkande angående Remiss från Finansdepartementet – Betänkandet Kontroll för ökad tilltro – en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcka felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

I stadens yttrande läggs följande text till innan de två sista styckena i
texten:

Antal falska identiteter ökar i samhället och det uppenbaras på allt fler
områden hur utrikes födda medborgare utnyttjar möjligheten att fuska
genom falska identiteter. Det kan vara fråga om att en person har
använt oriktiga handlingar, så som anställningshandlingar eller
identitetshandlingar, eller felaktigt mottagit ersättningar under lång tid.
Ovetande myndigheter har ofta ingen kontroll eller hänvisar till annan
myndighet.

Identiteten ger öppningar till hela vårt samhälle och många använder
dessa till att begå brottsliga handlingar.

Yrkandet

Enligt skatteverket kan det vara så många som 30 - 50 procent av de
asylsökande som har olika personuppgifter registrerade hos olika
myndigheter. Ansvariga för kontrollverksamheten vid Skatteverket har
konstaterat att frågan om flera falska identiteter inte prioriteras, eftersom det
inte anses som grov brottslighet av varken myndigheter eller politiker.

Brott som innehåller ett eller flera moment anses mer avancerade eller mer
samhällsskadliga än i normalfallet. Det kan vara fråga om att en person har
använt oriktiga handlingar, så som anställningshandlingar eller
identitetshandlingar, eller felaktigt mottagit ersättningar under lång tid.
Det handlar därmed om rena bedrägerier, som förfalskade eller manipulerade
arbetsgivarintyg eller sjukintyg för att få ersättning från olika
förmånssystem. Inom denna kategori faller även identitetsmissbruk,

exempelvis att en person genom dubbla identiteter får ut dubbel ersättning från samma eller från flera olika välfärdssystem¹.

Det finns i dag inte någon myndighet som har ett övergripande ansvar för frågor om identiteter eller utfärdande av identitetshandlingar. Varje myndighet har därför att, utifrån sitt regelverk, bedöma om identiteten kan anses vara styrkt eller inte.

Ett personnummer är inte en förutsättning för att få tillgång till det svenska välfärdssystemet, men är i praktiken en viktig del av handläggningen för de flesta förmåner. Vidare finns det ett bosättningskrav för flera ersättningar.

En fysisk person ska bara kunna ha ett personnummer eller samordningsnummer och bara den som är eller har varit folkbokförd i Sverige ska kunna ha ett personnummer.

Utöver nationell lagstiftning och EU-regler på området finns även bilaterala överenskommelser med andra länder. Flera myndigheter registrerar även alternativa adresser i sina system, exempelvis om en person önskar sin post till en annan adress än folkbokföringsadressen. (Detta behöver i sig inte innebära att det är fel uppgifter hos någon av de berörda myndigheterna, men det kan vara en indikation på risk för fel.)

Genom att använda sig av identitetsmissbruk kan brottslingen:

- skapa förutsättningarna för att begå brott (genom att få del av felaktiga utbetalningar),
- minska risken för upptäckt av den bakomliggande brottslingen (genom utnyttjande av andras identitet),
- utvidga sin brottslighet (genom utnyttjande av flera identiteter och digitala tjänster som möjliggör brottslighet på distans), samt
- minska möjligheterna till rättsskipning (genom utnyttjandet av annans identitet).

Det kan finnas flera syften med en skenskrivning, men ett kan vara att ansöka om bidrag som baseras på hushållets sammansättning, såsom bostadsbidrag eller underhållsbidrag. Det har förekommit att personer kapat ett antal personers identiteter och fått dem inskrivna i den svenska socialförsäkringen.

¹ <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/tre-personer-38-identiteter-ett-stort-samhallsproblem>

Yttrande angående remiss från Finansdepartementet – Betänkandet Kontroll för ökad tilltro – en ny myndighet för att förebygga, förhindra och upptäcks felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet

Yttrande

Felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen har uppskattats till omkring 18 miljarder kronor per år. Välfärdsbrottsligheten dränerar inte bara välfärdssystemen, utan riskerar även att undergräva tilltron till välfärdssystemen i sin helhet.

Välfärds kriminaliteten har inte sällan kopplingar till såväl organiserad brottslighet, kriminella klaner och våldsbejakande extremism. Välfärdsbrott finansierar därmed organiserad brottslighet vilket direkt riskerar att bana väg för ytterligare och stärkta parallellsamhällen.

Falska identiteter är dörröppnare till mycket av den nya brottsligheten inom välfärden och identitetsmissbruk förekommer i många olika varianter. Ungefär hälften av bedrägeribrotten inkluderar identitetsmissbruk.

Genom identitetsfusk kan brottslingen skapa förutsättningar för att begå brott, minska risken för upptäckt, utvidga sin brottslighet samt minska risken för lagföring. Polisens bild är att motivet till identitetsfusk ofta är ekonomisk vinning, men även att man med hjälp av identitetsfusk får en anonymitet som kan innebära en frihet från samhällets förpliktelser. Hur personlig assistans och arbetstillstånd otillbörligt och systematiskt utnyttjas av organiserad brottslighet och att ren brukarimport är förekommande, är även det välkänt. Åklagare Björn Rosenlöf gick nyligen ut och kommenterade att ”jag skulle bli mycket förvånad om assistansfusket understiger 50 procent av all utbetald ersättning”.

I dag är sekretessen de kriminellas bästa vän och det är avgörande att staten såväl som landets kommuner får nödvändiga förutsättningar för att kunna stoppa den organiserade och systematiska raseringen av välfärdssystemen.